

„Priversti išvykti“: politinių migrantų iš Baltarusijos po 2020 m. etninio, nacionalinio ir transnacionalinio identiteto aspektai

Monika Frėjutė-Rakauskienė

Lietuvos socialinių mokslų centras, Sociologijos institutas
monika@ces.lt
<https://orcid.org/0000-0002-9357-8201>
<https://ror.org/02e16g411>

Santrauka. Šio straipsnio tikslas – aptarti politinių migrantų iš Baltarusijos situaciją Lietuvoje. Straipsnyje pristatomi duomenys surinkti lauko tyrimo metu (pusiau struktūruotų ir nestruktūruotų gyvenimo istorijų interviu su migrantais) Vilniuje ir Kaune. Straipsnio dėmesio centre – žmonės, persekiojami dėl politinių įsitikinimų Baltarusijoje ir dėl šio persekiojimo atvykę į Lietuvą po 2020 m. Straipsnyje pateikiama statistika apie atvykusiųjų skaičius, taip pat apžvelgiama Lietuvos politika Baltarusijos ir atvykusiųjų baltarusių atžvilgiu, analizuojama jų migracijos istorija, šalies pasirinkimo motyvai bei ateities perspektyvos ir planai, akcentuojant jų turimą ar konstruojamą identitetą (etninį, nacionalinį, transnacionalinį). Straipsnis parašytas vykdant projektą „Migrantų iš trečiųjų šalių Lietuvoje etninis, nacionalinis, transnacionalinis identitetai ir geopolitinės nuostatos karo Ukrainoje kontekste“, finansuojamą LMTLT (Nr. S-MIP-23-39). Straipsnis atskleidžia, kad politiniai migrantai turi baltarusių nacionalinį identitetą, sustiprėjusį po 2020 m. protestų, o pagrindiniai baltarusių etninio identiteto aspektai susiję su baltarusių kalba, kuria jie tikslingai kalba tarpusavyje ir viešumoje, ir bendra kilme. Taip pat pastebimi ir transnacionalinio identiteto bruožai, kai ateities planai susiję su deklaruojamu noru grįžti ir prisidėti prie demokratinės Baltarusijos ir jos institucijų (at)kūrimo ir glaudžiai išlaikomais įvairiais socialiniais ryšiais, stiprinančiais jų priklausomybės baltarusių bendruomenei jausmą.

Pagrindiniai žodžiai: politiniai migrantai iš Baltarusijos po 2020 m.; migrantų požiūris; identiteto (etninio, nacionalinio, transnacionalinio) aspektai.

‘Forced to Leave’: Aspects of Ethnic, National, and Transnational Identity of Political Migrants from Belarus after 2020

Abstract. The aim of this article is to discuss the situation of political migrants from Belarus in Lithuania. The article presents data collected during field research (semi-structured and unstructured life story interviews with migrants) in Vilnius and Kaunas. The article focuses on people persecuted for their political beliefs in Belarus who arrived in Lithuania after 2020 as a result of this persecution. The article provides statistics on the number for arrivals, as well as an overview of the policy exerted by Lithuania towards Belarus and those Belarusians who have arrived in Lithuania. The article analyses their migration history, motives for choosing the country, their future perspectives and plans, while emphasizing their identity (ethnic, national, transnational). The article is written within the framework of the project “*Ethnic, National and Transnational Identities and Geopolitical Attitudes of Third-Country Nationals in Lithuania in the Context of the War in Ukraine*”, funded by the Research Council of Lithuania, LMTLT (No. S-MIP-23-39). The article reveals that political migrants

Received: 2025-03-10. Accepted: 2025-10-23.

Copyright © 2025 Monika Frėjutė-Rakauskienė. Published by Vilnius University Press. This is an Open Access article distributed under the terms of the Creative Commons Attribution Licence, which permits unrestricted use, distribution, and reproduction in any medium, provided the original author and source are credited.

have a Belarussian national identity that has strengthened after the year 2020 protests. This national identity subsumes features of Belarusian ethnic identity which embraces the common origin of these immigrants – Belarus – along with the Belarusian language which they purposefully speak among themselves and in public. Features of transnational identity are also noticeable, since they closely maintained various social ties in Belarus that strengthen their sense of belonging to the Belarusian community, and their future plans are related to a declared desire to return and contribute to the (re)establishment of a democratic Belarus and its institutions.

Keywords: political migrants from Belarus after 2020; migrant attitudes; aspects of identity (ethnic, national, transnational).

Įvadas

Po 2021 m. Lietuvoje sparčiai ėmė didėti migrantų iš Baltarusijos, Ukrainos, taip pat ir Rusijos skaičius. Vidaus reikalų ministerijos duomenimis, 2023 m. Lietuvoje gyvenantys užsieniečiai viršijo 200 tūkst. ribą (MIGRIS 2024, sausio 31). 2025 m. pradžios duomenimis, migrantai iš Baltarusijos (pagal pilietybę) buvo antra pagal dydį (57 tūkst. 511) po migrantų iš Ukrainos (77 tūkst. 80) grupė (Migracijos departamentas prie Lietuvos Respublikos vidaus reikalų ministerijos, 2025: 11, 12). Šio straipsnio objektas – atvykę į Lietuvą baltarusiai, patyrę represijas ir politinį persekiojimą Baltarusijoje po 2020 m. Atvykstančių užsieniečių skaičius, atsižvelgiant į migracijos statistiką, nėra pastovus ir nuolat kinta. Be to, pasakyti, koks tikslus skaičius baltarusių, atvykusių dėl politinio persekiojimo ir gyvenančių šalyje, sudėtinga. Pavyzdžiui, Migracijos departamento duomenimis, 2024 m. iš viso išduoti arba pakeisti leidimai laikinai gyventi šalyje 27 920 Baltarusijos pilietybę turinčių asmenų (iš jų išduota – 16 066; pakeista – 11 854) (Migracijos departamentas prie Lietuvos Respublikos vidaus reikalų ministerijos, 2025: 45). Tuo tarpu leidimas nuolat gyventi 2024 m. išduotas 459 asmenims – Baltarusijos piliečiams (Migracijos departamentas prie Lietuvos Respublikos vidaus reikalų ministerijos, 2025: 50). Analizuodami išduotų vizų skaičių Baltarusijos piliečiams 2024 m., matome, kad Šengeno vizų yra išduota 3 728, o nacionalinių 266. 2024 m. iš viso dėl „humanitarinių priežasčių“ („Užsienietis negali išvykti iš Lietuvos Respublikos dėl humanitarinių priežasčių arba negali grįžti į kilmės valstybę dėl to, kad yra persekiojamas nedemokratinio režimo ir (ar) yra nukentėjęs ar gali nukentėti nuo šio režimo vykdomų represijų“) buvo išduoti 2 445 leidimai laikinai gyventi Lietuvoje (LLG), iš jų išduota – 1 106; pakeista – 1 339 (Migracijos departamentas prie Lietuvos Respublikos vidaus reikalų ministerijos, 2025: 50). Nenurodoma, kokių šalių piliečiams tokie leidimai išduoti, bet tikėtina, kad daugelis arba dalis jų – baltarusiams. Reikia turėti omenyje ir tai, kad buvimo šalyje pagrindas gali keistis, pavyzdžiui, pradžioje žmogus atvyksta dirbti, o po to prašosi pabėgėlio statuso ir gauna prieglobstį šalyje. Dar ir dėl to įvardyti tikslų skaičių atvykusių baltarusių dėl politinio persekiojimo šalyje labai sunku. Taigi, darbe vartojama sąvoka *politinis migrantas* apima ir tuos žmones, kurie gyvena Lietuvoje ir prašėsi prieglobsčio dėl politinio persekiojimo Baltarusijoje, taip pat ir kitais pagrindais atvykusius į šalį dėl politinio persekiojimo ir turinčius, pavyzdžiui, leidimus laikinai gyventi Lietuvoje. Reikia pabrėžti, kad labai svarbus politinius migrantus nuo kitais pagrindais atvykusių

migrantų iš Baltarusijos skiriantis bruožas, atsižvelgiant į apklaustų migrantų istorijas, yra negalėjimas grįžti į Baltarusiją dėl grėsmės jų ir jų artimų žmonių saugumui. Taigi, šiame tyrime dalyvavę įvairaus amžiaus vyrai ir moterys, pabėgę iš Baltarusijos po 2020 m. protestų – NVO organizacijų nariai, žurnalistai, verslininkai ir kitas specialybės turintys aktyviai protestuose dalyvavę ir neretai patyrę represijas, Baltarusijoje ir negalintys grįžti į ją žmonės.

Apibendrinant pateiktą statistiką, pasakytina, kad pastaraisiais metais migracijos mastai žymiai išaugo, o Lietuvos visuomenės nuostatų dėl įvairių etninių, migrantų ir kitų grupių tyrimai (LSMC Sociologijos institutas, Etninių tyrimų skyrius, *Visuomenės nuostatų apklausa*, <http://ets.lstc.lt/>) rodo, jog daugiausia informacijos apie įvairias migrantų grupes žmonės sužino ne per asmeninius kontaktus, bet perima iš žiniasklaidos, kuri neretai vaizduoja migraciją kaip keliančią grėsmę valstybei, jos gyventojams, neatsižvelgdama į atskiras migrantų grupes, jų atvykimo priežastis, ateities vizijas, integracijos visuomenėje galimybes, ir dažniausiai, perteikdama valstybės institucijų poziciją, politikų nuomones, neįtraukia arba mažai įtraukia pačių migrantų, gyvenančių Lietuvoje, perspektyvas (Blažytė, Frėjūtė-Rakauskienė, Pilinkaitė Sotirovič, 2020; Frėjūtė-Rakauskienė, 2020; Dambrauskas, 2019). Pavyzdžiui, 2023 m. duomenimis, su politiniais pabėgėliais visuomenės kontaktas nesiekia net vieno procento (Frėjūtė-Rakauskienė, Grumodas, 2024). Straipsnyje pateikiamas pačių migrantų, atvykusių dėl politinio persekiojimo savo šalyje į Lietuvą, požiūris ir statistika apie atvykusiųjų skaičius ir priežastis, taip pat apžvelgiama Lietuvos politika Baltarusijos ir atvykusiųjų baltarusių atžvilgiu, analizuojama migrantų iš Baltarusijos, atvykusių dėl politinių priežasčių, migracijos istorija, šalies pasirinkimo motyvai bei ateities perspektyvos ir planai, akcentuojant jų turimą ar konstruojamą identitetą (etninį, nacionalinį, transnacionalinį), jo bruožus ir formavimąsi. Migrantų iš Baltarusijos požiūris remiasi duomenimis, surinktais lauko tyrimo metu Vilniuje ir Kaune nuo 2023 m. rugpjūčio iki 2024 m. lapkričio. Galima daryti prielaidą, kad tokie veiksniai kaip imigracijos laikotarpis (po 2020 m. rugpjūčio ar vėliau), pagrindas (politiniai migrantai), kaip ir gyvenimo Lietuvoje trukmė, yra svarbūs migrantų ateities ir integracijos Lietuvos visuomenėje planams ir susiję su jų konstruojamu etniniu, nacionaliniu ir transnacionaliniu identitetu.

Lietuvos politika Baltarusijos bei migrantų iš Baltarusijos atžvilgiu ir visuomenės požiūris į juos

Kalbant apie politinius migrantus iš Baltarusijos po 2020 m. rugpjūčio protestų Baltarusijoje, įvykus nedemokratiniais prezidento rinkimams, labai svarbu apžvelgti ir Lietuvos vykdomą politiką tiek Baltarusijos, tiek atvykusiųjų iš Baltarusijos atžvilgiu, kuri iš dalies ir lėmė politinių migrantų atvykimą, greitesnį jų patekimą į šalį, pasirinkimą tarp kitų šalių, kur vykti (pvz., Lenkija ar Lietuva), tai patvirtina ir tyrime dalyvavę atvykusieji. Lietuvos, kaip ir Europos Sąjungos (ES), politiką Baltarusijos atžvilgiu galima apibūdinti kaip griežtą, nes Baltarusijos autoritarinio režimo veiksmai politinės opozicijos atžvilgiu, o ir bendradarbiavimas su Rusija, pradėjusia karą prieš Ukrainą, pripažįstami grėsme

šio regiono saugumui. Manoma, kad, ruošiantis 2013 m. Lietuvos pirmininkavimui ES Taryboje, politika rytinių kaimynių atžvilgiu tapo labiau nulemta įvairių ES priemonių, o ypač Rytų partnerystės programos (Stanytė-Toločkienė, 2015, cit. iš Strata, 2023: 15). ES Rytų partnerystės politika nuo 2009 m. siekia plėtoti strateginius tikslus ir konkrečias sritis, kuriose įmanomas glaudesnis ir efektyvesnis dialogas su ES rytinėmis kaimynėmis (Armėnija, Azerbaidžanas, Baltarusija, Sakartvelas (Gruzija), Moldova ir Ukraina) (Kojala, 2020: 5). Po Krymo aneksijos Lietuva griežtai kritikavo Rusiją ir sustiprino paramą Rytų partnerystės šalims akcentuodama Lietuvos nacionalinį saugumą (Mickus, 2018, cit. iš Strata, 2023: 15). Lietuva, kaip ir kitos ES šalys, palaiko Baltarusijos pilietinę visuomenę izoliuodama Baltarusijos režimą per įvairias sankcijas ir kontaktuoja su politine opozicija (Viešoji įstaiga „NVO teisės institutas“, 2021: 15). Pavyzdžiui, ypač po 2020 m. rugpjūčio, prasidėjus pilietinei ir politinei krizei Baltarusijoje, Lietuvos Vyriausybė patvirtino paramos Baltarusijos žmonėms planą (Lietuvos vystomasis bendradarbiavimas, 2020), kuriame numatė skirti 100 stipendijų Lietuvos aukštosiose mokyklose studijuojantiems baltarusiams, 100 tūkst. eurų humanitarinei pagalbai ir 200 tūkst. eurų skyrė Vilniuje veikiančiam Europos humanitariniam universitetui (EHU) (Viešoji įstaiga „NVO teisės institutas“, 2021: 17). EHU – aukštojo mokslo institucija, kuri buvo įkurta, siekiant sudaryti galimybes studentams iš Baltarusijos bei platesnio Rytų Europos regiono studijuoti Europos kultūrinėje erdvėje, ir siekia stiprinti pilietinę visuomenę per šiuolaikinį laisvųjų menų ir humanitarinių mokslų išsilavinimą (Europos humanitarinis universitetas, Apie mus). Nepaisant to, jog Baltarusija sustabdė dalyvavimą ES Rytų partnerystės programoje, vis dar laikomasi principo, kad tai – neteisėtos politinės valdžios neteisėtas sprendimas, ir Lietuva suteikė prieglobstį Baltarusijos režimo persekiojamiems žmonėms, sudarė sąlygas lengviau ir greičiau gauti mėlynąją kortelę aukštos kvalifikacijos darbuotojams dar neatvykus į Lietuvą, į Lietuvą perkėlė Baltarusijos įmones, supaprastinto nacionalinių vizų išdavimo tvarką baltarusiams, sudarė sąlygas paprasčiau ir greičiau naudotis administracinėmis, viešosiomis ir komercinėmis paslaugomis (Viešoji įstaiga „NVO teisės institutas“, 2021: 17–19). Svarbu pasakyti ir tai, kad Lietuvos Respublikos užsienio reikalų ministerija 2021 m. liepos 5 d. akreditavo baltarusių demokratinę atstovybę, taip suteikdama oficialų statusą Vilniuje dirbančiai Baltarusijos opozicijos lyderės Svatlanos Cichanouskajos komandai (Lietuvos Respublikos užsienio reikalų ministerija, 2021), kad baltarusiai turėtų oficialią atstovybę ES šalyje (cit. iš Viešoji įstaiga „NVO teisės institutas“ 2021: 20). Kita vertus, politologai (pvz., R. Vilpišauskas, R. Lopata) kritikuoja Lietuvos politiką Baltarusijos atžvilgiu, nes, viena vertus, ji aktyvi ir padedanti kaimyninės šalies gyventojams, kita vertus, vidaus politikai trūksta strateginio planavimo, ji nelanksti ir neefektyvi (Vilpišauskas, 2021; Lopata, 2023). Reikia paminėti ir tai, kad, nepaisant Lietuvos paramos Baltarusijos pilietinei visuomenei, ypač kiek tai susiję su Rytų partnerystės politika, tam tikros už saugumą atsakingos valstybės institucijos ir politikai inicijuoja viešas diskusijas apie galimas arba esamas ir kylančias iš arba susijusias su baltarusių bendruomene grėsmes nacionaliniam saugumui. Pavyzdžiui, nuo 2023 m. politikų (pvz., L. Kasčiūno) ir Lietuvos saugumą užtikrinančių institucijų iniciatyva iškeltos viešos diskusijos apie litvinizmą ir jo ideologiją, kuri jeigu ir nekelia, Valstybės saugumo

departamento nuomone, grėsmės Lietuvos suverenitetui ir teritoriniam vientisumui, tai gali kelti tarptentinę įtampą bei prieš Lietuvą nuteikti jai lojalius baltarusius (Valkauskas, 2023). Taip pat viešai buvo diskutuota ir apie baltarusių ir rusų sutapatinimą ir vienodus ribojimus atvykstantiems šių šalių atstovams, apie į Lietuvą iš Baltarusijos įvažiuojančius turistus, apie nebeišduodamus leidimus gyventi Lietuvoje baltarusiams, kurie yra dirbę valstybinėse Baltarusijos institucijose arba tarnavę šios šalies kariuomenėje, etc. (Lopata, 2023; Andrukaitytė, BNS, 2023).

Valstybinės institucijos, tokios kaip Migracijos departamentas, taip pat įvedė tam tikras „apsisaugojimo“ nuo atvykstančiųjų Rusijos ar Baltarusijos piliečių priemones, kai nuo 2022-ųjų lapkričio pabaigos teikiantieji prašymus išduoti ar pakeisti dokumentus, suteikiančius teisę gyventi Lietuvoje, turi pildyti specialų klausimyną apie savo ryšius su šalimis, ne NATO ar ES narėmis, karinėmis institucijomis, taip pat apie požiūrį į Rusijos pradėtą karą prieš Ukrainą; prieš priimant sprendimą dėl Rusijos bei Baltarusijos piliečių prašymų, konsultuojamasi su Valstybės saugumo departamentu, Valstybės sienos apsaugos tarnyba, policija ir jeigu reikia – su kitomis valstybės institucijomis (Osičnaitė, 2024: 123; Andrukaitytė, BNS, 2023). Migracijos departamento griežtesnę Baltarusijos ir Rusijos piliečių atvykimo ir buvimo šalyje kontrolę dėl grėsmių nacionaliniam saugumui, keliamų Rusijos ir Baltarusijos režimų, daugelis apklaustųjų politinių migrantų palaiko ir supranta Lietuvos valstybės poziciją, bet kartu jaučia situacijos nestabilumą ir grėsmę būti išsiųstiems atgal į Baltarusiją, nepratęsus laikino leidimo gyventi Lietuvoje. Pavyzdžiui, 2023 m. keliančiais grėsmę Lietuvos nacionaliniam saugumui buvo pripažinta 910 Baltarusijos piliečių (jiems neišduoti, nepakeisti arba panaikinti galioję leidimai laikinai gyventi Lietuvoje (Migracijos departamentas, 2023, rugpjūčio 4). Kita vertus, 2023 m. gruodžio 30 d. baltarusiams, atvykusiems su humanitarinėmis vizomis bei tarpininkaujant Užsienio reikalų ministerijai, trejiems metams buvo pratęsti leidimai laikinai gyventi Lietuvoje (LR vidaus reikalų ministras, 2024 m. sausio 4 d. įsakymas Nr. IV-17; Pranskevičiūtė-Amoson, 2024: 131). Ši nuostata aktuali ir daugeliui šiame straipsnyje cituojamų informantų, kuriems tokiu būdu buvo supaprastinta procedūra ir prailgintas laikinas leidimas gyventi Lietuvoje (anksčiau leidimus laikinai gyventi šiuo pagrindu reikėjo atsinaujinti kasmet).

2023 m. Lietuvos visuomenės nuostatų duomenys atskleidė, kad Lietuvos gyventojų atsakymai ir požiūris (socialinė distancija) į migrantus iš Baltarusijos buvo gana pozityvus, tačiau 2025 m. pakito į labiau neigiamą, kai, pvz., gyventi kaimynystėje nenorėjo 23 proc. žmonių (2023 m. – 18 proc.), tačiau apskritai politiniai pabėgėliai, kaip nuostatų tyrime išskirta kategorija, vertinami nevienareikšmiškai. Taip pat duomenys atspindi didesnę nei įprastai nenorą toleruoti nekalbančius lietuvių kalba asmenis bei konkurenciją darbo rinkoje, švietimo, sveikatos ir paslaugų sektoriuose (LSMC Sociologijos institutas Etninių tyrimų skyrius, „*Visuomenės nuostatų apklausa*“, <http://ets.lstc.lt/>). Sustiprėjusias neigiamas nuostatas nekalbančiųjų lietuvių kalba (ypač bendradarbių) atžvilgiu galima susieti su 2023 m. žymiai (daugiau kaip 200 tūkst.) (MIGRIS 2024, sausio 31) padidėjusiu migrantų iš Ukrainos, Baltarusijos ir Rusijos skaičiumi ir vis dažniau viešumoje girdima rusų kalba, kaip migrantų pagrindine susikalbėjimo kalba, bei daugiau nei prieš dešim-

tmetį prasidėjusiu rusų kalbos prestižo Lietuvos visuomenėje mažėjimu (Brazauskienė, 2010; 2013; Lavrinec, 2024), taip pat žiniasklaidoje inicijuojamomis diskusijomis apie pastebimai padidėjusį rusų kalbos vartojimą viešojoje erdvėje ir ypač paslaugų sektoriuje, nenorą, ypač migrantams iš Baltarusijos, kalbiškai integruotis į Lietuvos visuomenę (TV3 naujienos 33 min. su Artūru Anužiu (2024 sausio 6; LNK.lt, 2025 liepos 25). Požiūris į aptariamus straipsnyje politinius pabėgėlius (nebūtinai iš Baltarusijos) skyļa į maždaug vienodas grupes žmonių, kai vieni labiau pritaria, o kiti nepitaria tokių žmonių atvykimui, tačiau, tikėtina, ta skirtis yra susijusi su požiūriu į politinius pabėgėlius iš Baltarusijos (apklausos vykdymo metu migrantų iš Baltarusijos buvo daugiausia, neskaitant karo pabėgėlių iš Ukrainos) ir politiniais debatais viešojoje erdvėje apie politinių pabėgėlių iš Baltarusijos keliamą grėsmę nacionaliniam saugumui dėl galimai atstovaujamų Baltarusijos nacionalinių struktūrų bei jų vykdomų provokacijų (Migracijos departamentas, 2023, rugpjūčio 4; Vorobjovaitė, 2023).

Tyrimų apžvalga, taikytos teorijos apie baltarusių identitetus bei panaudotos empirikos rinkimo metodologijos aprašymas

Pastaruoju metu pagausėjo Lietuvoje atliekamų tyrimų, analizuojančių naująją migraciją, nulemtą geopolitinio konteksto (Baltarusijos politinio režimo vykdomų represijų ir Rusijos pradėto karo). Pavyzdžiui, analizuojama migrantų iš Ukrainos ir Baltarusijos socialinė, ekonominė bei politinė integracija (Dambrauskaitė, 2022: 2; Алампиев, Биканов, 2022; Lvovskiy, Marozau, 2024). Skučienė, Poškus, Kazakevičiūtė savo tyrime atskleidžia, kad kalba yra svarbi socialinei integracijai, tačiau rusų kalbos žinios atveria galimybes įsidarbinti ne viešajame sektoriuje bei kurti savo darbo vietas, taip pat ir tai, kad imigrantai telkiasi savose kultūrinėse bendruomenėse ir nepalaiko santykių su lietuviais kaimynais (2022: 47–48).

Užsienio mokslininkų tyrimų migracijos tema taip pat gausu – juose įvairiais aspektais (ir ypač po 2020 m. politinių įvykių Baltarusijoje) (Kazharski, 2021; Artiukh, 2022; Bikanau, 2022; Bikanau, Nesterovich, 2023) tyrinėjami Baltarusijos gyventojų identitetai bei istoriniai veiksniai, istorinė atmintis, atminties politika, lėmę vienokias ar kitokias identitetų formavimosi kryptis (Sahanovic, 2022; Lewis, 2017; Rudling, 2017). Be veiksnių, susijusių su Baltarusijos istorija, plačiai analizuojamas ir gimtosios kalbos veiksnys bei jo svarba baltarusių identiteto formavimuisi, kadangi nuo 1995 m. Baltarusijoje oficialiai greta baltarusių įvesta dar ir rusų kalba. Tyrimais atskleista, kad Rusijos įtaka Baltarusijai ir dvikalbystė be stiprios hierarchijos gali būti naudojama kaip įrankis mažinti tiek lokalią istoriją, tiek ir baltarusių identiteto svarbą, nes vis daugiau žmonių kalba rusiškai, o baltarusių kalba nustumia į paraštes dėl prasto šios kalbos mokymo mokyklose ir menko kasdieninio jos vartojimo (Pihalskaya, 2022: 15, 16). Kasdienės kalbos pasirinkimas yra dažnai suvokiamas kaip politinė deklaracija, kai rusų kalba yra matoma kaip oficiali kultūros ir politikos kalba, o baltarusių kalba – kaip politinės ir kultūrinės opozicijos kalba (Bekus, 2014: 26–27). Kalbant apie baltarusių identitetus, pabrėžiamas vyraujantis konfliktuojantis oficialus ir alternatyvus identitetai, atskleidžiantys

visuomenės susiskaldymą kalbant apie požūrius į ekonominio vystymosi kryptį, politines vertybes bei kolektyvinį (kaip „baltarusiai ir baltarusiškumas“) sąvęs apibrėžimą (Bekus, 2010: 2). Aptariamas ir Baltarusijos diasporos vaidmuo bei transnacionalinės valstybės kūrimasis po 2020 m. protestų ir konstatuojama, kad demokratinei režimo opozicijai, esančiai užsienyje, pats svarbiausias tikslas yra išlaikyti Baltarusijos elito ir visuomenės vieningumą prieš režimą (Jaroszewicz, Lesińska, Homel, 2022: 53). Kalbant apie socialines praktikas, svarbias baltarusių identitetui 2014–2019 m., atskleista, kad didžiausi baltarusių identiteto pasikeitimai įvyko prieš 2020 m. ir kad įvykę protestai atliepia ankstesnius pokyčius, siejamus su valdžios nacionalinio identiteto tam tikrų elementų propagavimu (Jachovič, 2022: 29), kai baltarusiškumas buvo gaivinamas kultūriniame lauke (Jachovič, 2019: 251), ypač pasitelkiant kalbą, kaip specifinės tautos išskirtinį elementą, ir vadinant tai minkštąja baltarusifikacija (angl. *soft-Belarusization*) (Jachovič, 2019: 267). Tekste analizuojant baltarusių identitetus taikomos teorijos, aptariančios etninius, nacionalinius ir transnacionalinius identitetus (Ratcliffe, 2014; Tartakovsky, 2011; Guo, 2022), jų raiškos būdus (Fenton, 2011; Tedeschi, Vorobeva, Jauhiainen, 2022) bei jų sąveiką su imigracijos patirtimis bei geopolitiniais procesais (Phinney et al., 2001). Straipsnyje identitetas(-ai) suprantami kaip besikeičiantys ir konstruojami (Barth, 1969; Sanders, 2002). Akcentuojama identiteto formavimo svarba – kaip ir kas (politika, institucijos bei socialiniai ryšiai) formuoja kolektyvinę tapatybę arba tapatybę individo lygmenyje (Wimmer, 2008; Ore, 2011 ir kt.). Taigi, tiek valstybė, kurioje yra migrantų grupės, tiek kilmės valstybė ir jų politika (Brubaker, 1995) yra svarbūs identitetų formavimuisi. Asmenys, visuomenės grupė, su jais susiję tarpvalstybiniai ryšiai (kasdieniame gyvenime reguliariai vykdoma socialinė-kultūrinė, politinė, ekonominė veikla), jų praktika ir elgesys gali daryti įtaką jų identitetui ir priklausymo bendruomenei jausmui (Tedeschi, Vorobeva, Jauhiainen, 2022: 615). Įvairių socialinių tapatybių (rasinių, etninių, lyčių ir kt.) kūrimas, priklausymas ir priklausymo politika yra siejama su emociniu prisirišimu ir konkrečiais politiniais veiksmais, kuriais siekiama tam tikrais būdais konstruoti priklausymą tam tikroms bendruomenėms (Yuval-Davis, 2006: 197). Kalbant apie migrantų identitetus svarbu apibrėžti etninio, nacionalinio ir transnacionalinio identitetų bruožus. Transnacionalizmas mokslinėje literatūroje paprastai apibūdinamas kaip socialiniai santykiai, socialiniai tinklai, atsirandantys nacionalinėse valstybėse, apimantys ne tik fizinį žmonių mobilumą (migraciją ar judėjimą), bet ir kitoki materialų bei nematerialų mobilumą (kapitalo, prekių, kultūros, ideologijos ir religijos) (Özkul, 2012, cit. iš Guo, 2022: 52). Kalbant apie etninį identitetą ir etninius santykius, galima pasitelkti antropologo Tomo H. Erikseno pabrėžiamus svarbius aspektus – politinį, kai akcentuojama tai, ką tu gauni ir prarandi (angl. *gain and loss*) grupių sąveikoje, ir taip pat reikšmės svarbą, kuri yra susijusi su socialiniu identitetu ir priklausymu (angl. *social identity and belonging*) (Eriksen, 1993: 21). Pagrindiniai etninės priklausomybės, tapatumo arba identiteto požymiai gali būti įvardijami kaip bendra kilmė, odos spalva, išvaizda, religija ir (arba) kalba (Horowitz, 1985, cit. iš Ratcliffe, 2014), o etninė grupė apibūdinama kaip kolektyvas didesnėje visuomenėje, turintis bendrą protėvių, atsiminimų apie bendrą istorinę praeitį ir kultūrinį susitelkimą į vieną ar daugiau simbolinių elementų (giminystės modeliai, fizinis panašumas, religinė priklausomybė, kalbos ar tarmės formos

(Schermerhorn, 1970, cit. iš Ratcliffe, 2014). Nacionalinis identitetas apima tokius komponentus kaip savęs kategorizavimas, kuriai tautai priklauso; stiprus tautinės priklausomybės, kaip asmens tapatybės dalies, jausmas; emocijos tautos atžvilgiu; stereotipai apie tipines žmonių, priklausančių savo ar kitų tautinei grupei, savybes ir bruožus; subjektyvi įtraukimo patirtis ir savęs kaip panašaus į kitus grupės narius suvokimas pagal svarbias grupę apibūdinančias savybes; subjektyvios nuomonės apie dabartinius tautos tikslus ir problemas; nacionalinės kultūros ir vertybių išmanymas ir noras įsisavinti bei laikytis nacionalinių elgesio normų (Barrett, 2005, cit. iš Tartakovsky, 2011). Svarbu pabrėžti, kad nacionalinio identiteto raiška sustiprėja situacijose, kai priklausomybė tautai tampa ypač išryškinta (tarptautiniai sporto renginiai, potenciali grėsmė savo tautinei tapatybei, kai yra tarpkultūrinis susidūrimas) (Carrington, Short, 1998, cit. iš Tartakovsky, 2011). Pabrėžiama, kad dauguma žmonių turi vieną nacionalinį identitetą, kiti – gimę ar pasirinkę, priklausantys kelioms tautoms, gali turėti nacionalinį identitetą, susijusį su kiekviena iš šių tautų (Tartakovsky, 2011).

Šiame straipsnyje pristatomi duomenys, surinkti mokslininkų grupių projekto „Migrantų iš trečiųjų šalių Lietuvoje etninis, nacionalinis, transnacionalinis identitetai ir geopolitinės nuostatos karo Ukrainoje kontekste“, finansuojamo LMTLT (Nr. S-MIP-23-39), metu. Analizei pasitelkiami pusiau struktūruoti ir nestruktūruoti gyvenimo istorijų (Adams, 2015: 492–505; Knott et al., 2022: 9–10) interviu su migrantais iš Baltarusijos, atvykusiais dėl politinių priežasčių, atliktais nuo 2023 m. rugpjūčio iki 2024 m. lapkričio Vilniuje (14 interviu) ir Kaune (2 interviu). Interviu vyko tiek su vyrais, tiek su moterimis, kurių daugelis dirba, kai kurie atvykę su savo šeimomis, vaikais. Informantų atranka atlikta taikant „sniego gniūžtės“ bei tikslinės atrankos metodus. Pusiau struktūruoto klausimyno teminės gairės palietė informantų etninę kilmę, amžių, religiją, šeiminių statusą, išsilavinimą, pagrindinius gyvenimo lūžinius etapus iki migracijos iš Baltarusijos; migracijos istoriją; gyvenimo Lietuvoje patirtis; ryšius su kilmės šalimi; karo Ukrainoje vertinimą. Daugelis interviu atlikti rusų kalba, du iš jų – lietuviškai. Tyrimo dalyviai neprieštaravo kalbėti rusų kalba, kuri kai kurių buvo laikoma gimtąja kalba arba viena iš dviejų gimtųjų kalbų, kai kurie įterpdavo baltarusiškų posakių ar frazių interviu metu. Didžioji dauguma informantų mokėjo ir baltarusių kalbą, kuria tikslingai stengiasi kalbėti kasdienybėje. Visi tyrimo dalyviai buvo supažindinti su tyrimo tikslais, duomenų saugojimo ir naudojimo sąlygomis, kurios užtikrina tyrimo dalyvių anonimiškumą ir konfidencialumą. Interviu metu buvo atsižvelgta į gaires, rekomenduojamas kalbantis su tam tikras traumas (represijas, kratas, sulaikymus, įkalinimą, teismus) patyrusiais žmonėmis (Alessi, Kahn, 2022). Daugelis apklaustųjų politinių migrantų turi aukštąjį išsilavinimą ir dirba Lietuvoje baltarusiškose žmogaus teisių, švietimo, žiniasklaidos sričių organizacijose, persikėlusiose iš Baltarusijos dėl politinio persekiojimo, kai kurie iš jų mokėsi EHU. Tyrimo etika patvirtinta LSMC Atitikties mokslinių tyrimų etikai komiteto 2023-12-22 sprendimu Nr. AMTEK-P-1.

Politinių migrantų Lietuvoje identiteto (etninio, nacionalinio, transnacionalinio) bruožai ir formavimasis

Sparčią politinę migraciją iš Baltarusijos lėmė du įvykiai – po masinių pilietinių protestų 2020 m. rugpjūčio mėn. prieš A. Lukašenkos režimą vykusios represijos ir 2022 m. vasario mėn. pradėtas Rusijos karas prieš Ukrainą (taip pat žr. Алампиєв, Биканов, 2022; Chulitskaya et al., 2022). Apklaustieji dėl politinio persekiojimo atvykę baltarusiai Vilniuje ir Kaune taip pat atvyko tiek ir po 2020 m. vykdytų represijų, tiek ir po Rusijos pradėto visuotinio karo Ukrainoje 2022 m. Didesnį skaičių baltarusių po 2022 m. atvykti į Lietuvą paskatino ir tai, kad sustiprėjo Lukašenkos vykdomos represijos šalyje ne tik tiems, kas dalyvavo protestuose po 2020 m. prezidento rinkimų, bet ir tiems, kas nepalaikė karo Ukrainoje arba rėmė Ukrainą bei šių veiklų kriminalizavimą, taip pat įtakos turėjo ir tai, kad Ukraina po 2020 m. protestų buvo populiariausia šalimi, į kurią bėgo baltarusiai arba perkėlė savo įstaigų veiklą į šią šalį (Chulitskaya et al., 2022: 6). Kai kuriems Lietuva nebuvo pirmoji šalis, į kurią jie bėgo nuo politinio persekiojimo, taigi kiekvieno apklaustojo migracijos istorija buvo ypatinga ir savaip išskirtinė. Informantai, priverstinai išvykę iš Baltarusijos, interviu pradžioje pabrėžė, kad nesiruošė išvykti iš savo šalies arba jos palikti, tačiau buvo priversti tai padaryti dėl asmeninio ir taip pat dėl šeimos narių saugumo (sulaikymo, kalėjimo, kratų jų namuose, iškeltų administracinių ir baudžiamųjų bylų):

„Jie mane sugavo prie namų ir iš karto išsivedė. <...> Jau antrą dieną po sulaikymo (NN – vietovės pavadinimas) iškviėtė į teismą. Tai buvo nuotolinis teismas prieš kompiuterį. <...> Sako „14 parų“. Po dienos mane jau nuvežė į kalėjimą. Tai buvo išbandymas. <...> Po to, kai aš išėjau po 14 parų, vaikai atvažiavo ir mane pasiėmė namo, ir štai aš pajaučiau, kad kiekvienas šnabždesys laiptinėje mane gąsdino dvi ar tris dienas. Jie taip nervus man „išstampė“... ir po trijų dienų jie vėl atėjo. <...> Jeigu aš sėsiu vėl 15 parų, aš neiškentėsiu.“ (Vyresnio amžiaus vyras, Vilnius, mokslo srities atstovas)

„Niekada nesiruošiau išvykti iš Baltarusijos, bet 2021 m. buvau priversta dėl politinių sumetimų bėgti į Turkiją. <...> Tai šalis, kur buvo galima be kovidų testo važiuoti. <...> Tai buvo po 3 kartus. <...> kiekvieną dieną ginkluoti atėdavo ir grasindavo. <...> Gyvenau Lenkijoje beveik metus. Vėliau mano viza baigėsi ir man reikėjo išvažiuoti į kitą šalį. Ačiū Lietuvos valstybei, kad čia atvažiavau. <...> Kai klausia, kur jums patinka ir kodėl Lietuva, tai aš sakau, kad „mes gyvename ten, iš kur mūsų neveja“. (Vidutinio amžiaus moteris, Vilnius, švietimo srities atstovė)

Kiti baltarusiai atvyko po Rusijos Federacijos invazijos į Ukrainą 2022 m. vasario 24 d., pradėjus bombarduoti Kyjivą, kur gyveno nuo 2020 m. Šiuo atveju išvykimas iš Kyjivo į Lietuvą buvo motyvuotas vaiko saugumu ir gerove:

„Kai prasidėjo karas, mes su dukryte ten buvome savaitę. <...> Mes savaitę gyvenom Kyjive tame kare, ir aš, žinoma, supratau, kad reikia išvežti vaikelį. Tai neįmanoma. Tu kiekvieną dieną guliesi miegoti ir nežinai, ar atsikelsi. <...> Mes bėgdavom į priedangas nuo bombų. <...> Aš nenorėjau išvažiuoti, nes aš negalėjau savęs įsivaizduoti, kad aš dar kartą privalau bėgti. Mes jau kartą bėgome [iš Baltarusijos – aut. pastaba]. Dabar praėjo tik 8 mėnesiai ir vėl reikia bėgti. Tai buvo siaubinga.“ (Vidutinio amžiaus moteris, Vilnius, žmogaus teisių ekspertė)

Atvažiaavę dėl politinio persekiojimo pabėgėliai iš Baltarusijos Vilniaus pasirinkimą pirmiausia siejo su čia veikiančiomis žmogaus teisėmis besirūpinančiomis organizacijomis, kurios dėl politinių priežasčių buvo persikėlusios iš Baltarusijos toliau tęsti savo veiklos. Pavyzdžiui, Baltarusijos žmogaus teisių namai, kurie bendradarbiauja su tarptautine organizacija „Freedom house“, o ši savo ruožtu su Lietuvos Respublikos užsienio reikalų ministerija, kuri paspartino dokumentų tvarkymą gauti „humanitarinę vizą“. Dar kiti nelegaliai kirto sieną ir pasiprašė prieglobsčio dėl politinio persekiojimo, padedami kitų baltarusių įsteigtų organizacijų Lietuvoje, kurios užsiima pagalba bėgantiesiems nuo Baltarusijos režimo persekiojimų (pvz., „Dapamoga“). Paprastai neplanuotai bėgę iš Baltarusijos kirsdavo Baltarusijos–Lietuvos arba Baltarusijos–Rusijos, o po to Rusijos–Lietuvos sieną nelegaliai ir prašėsi politinio prieglobsčio. Apsisprendimą keliauti į Lietuvą, o ne į Lenkiją ar Latviją lėmė ir 2021 m. migrantų iš Artimųjų Rytų prie Lenkijos sienos daugėjimas:

„Iš tiesų man nebuvo iš principo būtina į Lietuvą, Lenkiją arba Latviją. Tiesiog aš, pavyzdžiui, galvojau apie Lenkiją. Tuo momentu buvo migracijos krizė pačioje piko stadijoje. Migrantai iš Artimųjų Rytų... 2021 metai. <...> Nusprendžiau, kad Lietuva, tai taip pat geras variantas ir į Lietuvą.“ (Jaunesnio amžiaus vyras, Vilnius, informacinių technologijų srities specialistas)

Informantai, pasakodami apie savo migracijos (priverstinės) į Lietuvą istoriją, pabrėžia politinius įvykius Baltarusijoje po Lukašenkos bandymų išplėsti savo politinę valdžią referendumu, o ypač 2020 m. prezidento rinkimus, paskatinusius baltarusius masiškai protestuoti, ir įvardija juos kaip tam tikrą „lūžinį datą“ nacionaliniam identitetui arba pilietiškumui formuotis. Tai patvirtina ir kitų mokslininkų teiginius apie baltarusių nacionalinio identiteto formavimąsi prieš 2020 m., bet kartu 2020 m., kaip tam tikrą svarbią apsisprendimo būti baltarusiu pilietine prasme datą (cf. Jachovič, 2022). Taip pat manoma, kad tam tiki politiniai įvykiai (šiuo atveju suklastoti rinkimų rezultatai ir masinės represijos savo piliečių atžvilgiu, Baltarusijos bendradarbiavimas su Rusija kare prieš Ukrainą) gali suvienyti tautą, nes kyla grėsmė tautiniam tapatumui, o tai gali paskatinti greitesnį nacionalinio identiteto formavimąsi (Tartakovsky, 2011). Juo labiau, kad daugelio informantų, pabėgusių nuo politinio persekiojimo, naratyvuose pasakojimas dalijamas į du laikotarpius – prieš 2020 m. prezidento rinkimus ir po jų. Daugelis pasakoja, kad šitokios masinės režimo represijos ir netgi pats pilietinis pasipriešinimas buvo labai netikėti, bet argumentuoja, kad šie įvykiai – ilgo politinio proceso, prasidėjusio A. Lukašenką išrinkus prezidentu, dalis, o šie masiniai protestai – tarsi „išsiveržimas“. Dažnai įvardijami ir tokie argumentai, kodėl žmonės taip masiškai susibūrė tik po 2020 m. prezidento rinkimų: A. Lukašenkos veiksmai ir nesirūpinimas žmonėmis COVID-19 pandemijos metu, valdžios nesiskaitymas su politiniais oponentais, vadinamasis „veltėdžių“ įstatymo priėmimas, kuriuo „baudžiami“ nedarbantys arba negalintys rasti darbo:

„Žinote, kai užriša maišą, žmogui užmeta ant kaklo kilpą, tai ją palaipsniui užveržia. Štai toks buvo palaipsninis užveržimas praktiškai 30 metų, ne mažiau. Pikas šio užveržimo atėjo 2020 metais. Iki to buvo liūdnam pagarsėjęs dekretas apie veltėdžius 2017 metais, kai žmones, kurie nedirba <...>. Aš buvau siaube dėl tokios neteisybės ir absurdo. Mano buvo tokia būklė, kad aš susirgau.“ (Vidutinio amžiaus moteris, Vilnius, tekstilės pramonės darbuotoja)

„T. y. aiškiai buvo matoma, kad sistema nori susidoroti su visais stipriais kandidatais, ir visuomenėje buvo toks vienaširdiškas pakilimas. Mes pamatėme, kad yra galimybė pakeisti gyvenimą į gera. Kai pirmieji protestai prasidėjo, mes pamatėme, kiek daug protingų, atkaklių žmonių... mes buvome išdidūs.“ (Vyresnio amžiaus vyras, Vilnius, mokslo srities atstovas)

Interviu kalbėdami apie baltarusių kalbą apklaustieji teigia, jog iki 2020 m. ši kalba visuomenėje buvo asocijuojama su neišsilavinimu, ne miestietiška kilmė, taip pat pabrėžiama rusifikacijos mokyklose įtaka ir nenoras ja kalbėti kasdieniniame gyvenime, tačiau po 2020 m. įvykių pradėtas pabrėžti baltarusiškas identitetas ir kilmė, ypač reiškiamas per baltarusių kalbos mokėjimą ir jos vartojimą kasdienybėje. Daugelis apklaustųjų gimtąja kalba laiko rusų kalbą, nors kai kurie, taip pat norėdami ir išreikšti pilietinę poziciją prieš Lukašenkos režimą, teigia, jog kalba tik baltarusiškai arba jų gimtosios kalbos abi – ir baltarusių, ir rusų, t. y. manoma, kad ir nemokėdamas baltarusių kalbos ir kalbėdamas rusiškai tu gali būti baltarusiu.

„Taip, mes esame baltarusiai. Tėtis visada buvo toks už baltarusius. Mama buvo... taip, mes esame baltarusiai. Ji mėgo baltarusių literatūrą, bet ta literatūra buvo... ne politinė, ji iš esmės buvo etninė. Jai tai buvo normalu... na, baltarusiai ir baltarusiai. Nors mano močiutė yra rusė. Ji yra mano tėčio mama. Mes niekada neabejojome, kad esame baltarusiai, nors kurį laiką kalbėjome rusiškai. Dabar su manimi tėvai kalba baltarusiškai.“ (Vidutinio amžiaus vyras, Vilnius, verslo atstovas)

„Nors ir mokyklose baltarusių kalba buvo mokoma kaip antra kalba, ne gimtoji. Ji pas mane prasidėjo nuo 4 klasės ir buvo 2 kartus per savaitę. Ji tuo metu nebuvo priimama kaip gimtoji kalba. Šeimoje visi kalbėjo rusiškai, aplink visi kalbėjo rusiškai. Kai Lukašenka atėjo į valdžią, jam asmeniškai baltarusių kalba taip pat tapo nekenčiama. Ir va visus tuos metus Lukašenka valdžioje viską darė, kad jei ne išnaikintų, tai apsunkintų žmonėms galimybę realizuoti teisę kalbėti ir mokytis gimtąja kalba.“ (Jaunesnio amžiaus moteris, Vilnius, žiniasklaidos srities specialistė)

Mokslininkai, tyrinėję baltarusių identitetus, patvirtina daugelio informantų teiginius apie rusifikaciją, dvikalbystę, baltarusių kalbos prestižo menkinimą, o šiuo atveju baltarusių kalbos svarbą etniniam identitetui ir politinės opozicijos prieš esamą režimą deklaravimui (Pihalskaya, 2022; Bekus, 2014). Politiniai migrantai kalbėdami apie integraciją ir lietuvių kalbos mokymąsi dažnai priešpriešindavo save žmonėms, kurie savanoriškai išvyko iš Baltarusijos (pvz., dirbti), tokiu būdu bandydami pabrėžti tik jų laikiną pasilikimą Lietuvoje. Be to, daugelis iš jų čia dirba baltarusių nevyriausybinėse organizacijose (plačiau apie Baltarusijos pilietinės visuomenės organizacijų (angl. CSOs) veiklos tęstinumą užsienyje žr. Chulitskaya, Bindman, 2023: 6–7), opozicinės žiniasklaidos priemonėse, o tai lemia mažesnę kontaktų su Lietuvos visuomene palaikymą, lėtesnę integraciją į Lietuvos visuomenę bei lietuvių kalbos mokymąsi ir kartu išmokymo galimybes:

„Tie, kas išvažiavo iki 2020 metų, daugelis žmonių palaiko dabartinę valdžią arba yra absoliučiai apolitiški. Jie nesupranta, kas atsitiko 2020 metais. <...> Žmonės, kurie išvažiavo po 2020 metų – tai visiškai kitas „nervas“, visai kitas supratimas. Tai ne ekonominė migracija. Pabėgimas dėl

– tai visiškai kitas „nervas“, visai kitas supratimas. Tai ne ekonominė migracija. Pabėgimas dėl persekiojimo. Skirtingos priežastys. <...> Ir tie, kurie išvažiavo po 2020 metų, daugelis iš jų nori grįžti.“ (Vidutinio amžiaus moteris, Vilnius, žmogaus teisių ekspertė)

Taigi, tyrime dalyvavę ir baltarusių organizacijose dirbantys baltarusiai teigia turintys mažai kontaktų su Lietuvos visuomene, lietuviais. Tai patvirtina ir ankstesni tyrimai (Skučienė, Poškus, Kazakevičiūtė 2022). Jie skaito opozicinę baltarusišką spaudą, seka politines ir kitas naujienas iš Baltarusijos, palaiko kontaktus su ten pasilikusiais ir ne tik šeimos nariais, bet ir su draugais, pažįstamais, padeda represijas patiriantiems žmonėms:

„Mums kaip ir reikia integruotis, bet visa problema ta, kad tose profesinėse bendruomenėse... mes negalim eiti dirbti ir mes nenorim, nes mes norim dirbti tą, ką mes dirbam. O pagrindinė integracija eina per darbą. Va kaip išeina. Tikėtina, kad jei kažkas nebe norėtų būti žmogaus teisių gynėju arba žurnalistu <...>. Tikėtina, kad jie tada ieškos kažkokio darbo Lietuvoje. Čia tokia situacija, kad žmonės nori išsaugoti savo bendruomenes, dirba joms ir todėl jie yra nepakankamai integruoti į šitą visuomenę.“ (Vidutinio amžiaus moteris, Vilnius, žmogaus teisių ekspertė)

Daugelis informantų sako, kad jie tiesiog šiuo metu fiziškai gyvena Lietuvoje, bet protu yra Baltarusijoje, dirba Baltarusijai, nori jai padėti ir kai tik pasikeis politinė situacija ir nebegrės politinis persekiojimas, jie planuoja grįžti į Baltarusiją, kurią laiko savo namais. Daugelio apklaustųjų grįžimo motyvacija yra susijusi su jų pilietine pozicija ir deklaruojamu nacionaliniu baltarusišku identitetu. Daugelis deklaruoja, kad savo profesinėmis žiniomis nori padėti „atkurti“ demokratinę Baltarusiją, sukurti institucijas (pvz., švietimo, teisėsaugos), kurios funkcionuotų ir veiktų demokratinio režimu ir atsižvelgdamos į ES šalis.

„O gyvename mes mentaliai... aš apie save galiu pasakyti, kad aš gyvenu Baltarusijoje. <...> Mūsų tikslas – gyventi čia ir būti naudingiems tam, kas pasiliko Baltarusijoje. <...> pirma būsiu prie sienos. <...> aš nežinau, kaip tai bus. Daugelis ruošiasi atgal. Aš vaikų klausiu. Vaikai vis tiek nori atgal.“ (Vyresnio amžiaus moteris, Vilnius, švietimo srities atstovė)

„Žinoma aš labai save jaučiu Baltarusijoje, aš kiekvieną dieną, aš matau visas naujienas, ir visas darbas susijęs su Baltarusija, ir visi mano pažįstami žmonės, kurie nori grįžti į Baltarusiją. Aš suprantu, kad žmonės sako: Vilnius, Varšuva – tai laikino sustojimo (rus. – перевалочный) punktai, o po to aš grįšiu namo. Aš tikrai grįšiu namo, kai tokia galimybė atsiras.“ (Vidutinio amžiaus moteris, Vilnius, žmogaus teisių ekspertė)

Informantai pripažįsta ir pabrėžia, kad režimas gali pasikeisti, tačiau Baltarusijos visuomenė, jos demokratinės nuostatos taip greit nepasikeis (taip pat žr. Chulitskaya et al., 2022: 16). Dar vienas svarbus veiksnys, turintis įtakos Baltarusijos režimo gyvavimui – tai Rusijos Federacija ir V. Putino režimo įtaka, o be ukrainiečių pergalės Rusijos pradėtame kare ši įtaka nebus užkardyta:

„Ir aš, žinoma, noriu pakeisti Baltarusiją, padėti pakeisti visiškai visą sistemą, bet visa tai pasikeis, kai bus atitinkamos aplinkybės. Pirmiausia reikia sunaikinti Kremlių.“ (Vidutinio amžiaus moteris, Vilnius, sveikatos sistemos darbuotoja)

Pabrėžiama, kad nors jie ir buvo priversti išvykti, Baltarusijoje liko jų artimieji, šeimos nariai, sutuoktiniai, vaikai. Šeimos išsiskyrė, politiniai migrantai saugumo sumetimais negali grįžti, o jų šeimos nariai negali jų aplankyti Lietuvoje, tačiau kasdien palaiko ryšius su savo vaikais, sutuoktiniais, senyvais tėvais kasdieniais susirašinėjimais telefone veikiančiomis programėlėmis, koduotais pranešimais, telefoniniais skambučiais. Kita vertus, Baltarusijoje esantys artimi giminaičiai gali aplankyti čia gyvenančius baltarusius, atvykusius su „humanitarine viza“, nes jiems yra suteikiama galimybė lengviau gauti Šengeno vizą:

„Mums padeda, kad mes galėtume su šeimomis matytis. Mamai nedarėme [vizos – aut. pastaba], nes ji jau amžiuje, jai buvo jau 82 metai. Ji taip nusimindavo, kad aš negaliu atvažiuot, ir ją ištiko insultas. Aš net negalėjau jos palaidoti. Gyvenime jam neatleisiu [Lukašenkai – aut. pastaba]. Brolis atvažiavo su vaikais. Su vyru nuolat atvažiuoja vaikai.“ (Vyresnio amžiaus moteris, Vilnius, švietimo srities darbuotoja)

„Baltarusijos teisėsaugos organai žino, kad jei tokia programa [„Signal“ – aut. pastaba] naudojasi žmonės, kurie kažką slepia. Galbūt yra susiję su demokratinėmis jėgomis.“ (Jaunesnio amžiaus moteris, Vilnius, žmogaus teisių ekspertė)

Kita vertus, jaunesni informantai (ypač studijuojantys arba tie, kurie turi vaikų) svarsto pasilikti Lietuvoje, nes yra praradę viltį, kad situacija Baltarusijoje greitai pasikeis: „Aš manau, kad aš gyvensiu čia bent jau ateinančius 10 metų tikrai“ (Jaunesnio amžiaus vyras, Vilnius, informacinių technologijų sritis). 2024 m. vasarą atliktas tyrimas parodė, kad turintys aukštąjį išsilavinimą baltarusiai labiau linkę grįžti į Baltarusiją, o jo neturintys labiau nori pasilikti šalyse, į kurias emigravo (61 proc.), grįžti nori tik 22 proc. apklaustųjų (Lvovskiy, Marozau, 2024: 7).

Apibendrinant informantų teiginius apie palaikomas ir išlaikomas sąsajas su Baltarusija, pasakytina, kad kasdienis noras ir planai sugrįžti pasikeitus politinei situacijai ir kai nebegrės politinis persekiojimas, noras padėti Baltarusijai atkurti arba sukurti demokratinę sąrangą ir institucijas, taip pat visokeriopų santykių (ir ne tik žmogiško mobilumo per sieną, bet ir tam tikrų socialinių santykių ir tinklų) palaikymas (bendravimas su likusiais šeimos nariais, draugais, kalinčiųjų palaikymas, finansinė parama, domėjimasis politine situacija) patvirtina transnacionalizmo bruožus (Özku, 2012, cit. iš Guo, 2022: 52) ir gali daryti įtaką jų tapatybei ir priklausymo bendruomenei (baltarusių) jausmui (cf. Tedeschi, Vorobeva, Jauhiainen, 2022: 615).

Išvados

Politiniai migrantai apima tiek tuos žmones, kurie gyvena Lietuvoje ir yra gavę prieglobstį arba prašėsi prieglobsčio dėl politinio persekiojimo Baltarusijoje, tiek ir tuos, kurie atvyko kitais pagrindais ir turi leidimus laikinai gyventi Lietuvoje. Svarbus juos jungiantis bruožas – negalėjimas grįžti į Baltarusiją dėl politinio persekiojimo, susidorojimo ir grėsmės jų ir jų artimų žmonių saugumui. Apklaustieji pabrėžia, kad Baltarusiją, kurią laiko savo namais, jie paliko ne savo noru, bet priversti tai padaryti dėl asmeninio ir šeimos narių

saugumo (sulaikymo, kalėjimo, kratų jų namuose, iškeltų administracinių ir baudžiamųjų bylų). Daugelis jų turi aukštąjį išsilavinimą ir dirba į Lietuvą dėl režimo politinio persekiojimo persikėlusiose iš Baltarusijos žmogaus teisių, švietimo, žiniasklaidos sričių nevyriausybiniuose organizacijose, t. y. Baltarusijos pilietinės visuomenės organizacijose, tęsiančiose savo veiklą užsienyje. Šis veiksnys lemia mažesnę kontaktų su Lietuvos visuomene ir jos nariais palaikymą bei lėtesnę integraciją, įtraukiant ir lietuvių kalbos mokymosi bei išmokymo galimybes. Tyrime dalyvavę politiniai migrantai turi stiprų nacionalinį identitetą, veikia prieš Lukašenkos režimą ir palaiko pasilikusius Baltarusijoje, kurie neretai kalbasi dėl politinių pažiūrų. Kalba greta kitų veiksmų yra laikoma vienu iš etninio identiteto aspektų, tačiau kalbant apie baltarusių kalbą – ji, viena vertus, laikoma svarbiu elementu baltarusiškam tapatumui pabrėžti, kita vertus, manoma, kad ir nemokėdamas baltarusių kalbos bei kalbėdamas rusiškai tu gali būti baltarusiu. Reikia pabrėžti ir tai, kad nors daugelis yra iš etniškai mišrių šeimų (pvz., baltarusių ir rusų), gimtąja kalba laiko ar laikė rusų arba abi kalbas (baltarusių ir rusų). Nepaisant to, kad vyko stipri rusifikacija, šalyje vyravo dvikalbystė, baltarusių kalbos prestižas buvo menkinamas, vis dėlto šią kalbą jie laiko politinės opozicijos prieš esamą režimą simboliu ir kalba ja norėdami pabrėžti savo baltarusišką identitetą. Taip pat stipriai pabrėžiama bendra kilmė – kaip kitas etninio tapatumas aspektas, t. y. Baltarusija yra laikoma jų gimtine, namais. Teigiama, kad po 2020 m. protestų Baltarusijoje ir represijų aktualizavosi baltarusių nacionalinis identitetas, kuris ne „atsirado“ po 2020 m., bet buvo formuojamas ir iki tol, tačiau politinio impulso, susijusio su minėtais įvykiais, pagautas, aktualizavosi ir įgavo svarbą, susijusią su apsisprendimu būti „baltarusiu“ pilietine prasme. Kalbant apie kuriamus ryšius ir turimas sąsajas Lietuvoje bei Baltarusijoje, pastebima, kad ne tik bendraujama siaurose migrantų iš Baltarusijos grupėse, atsižvelgiant į darbovietę arba draugų ratą, bet ir palaikomi glaudūs ir nuolatiniai ryšiai su pasilikusiaisiais Baltarusijoje arba negalinčiais iš jos išvykti, taip pat ir šeimos nariais, sekamos politinės naujienos ir įvykiai Baltarusijoje, skaitoma opozicinė žiniasklaida. Taip pat deklaruojamas noras grįžti ir padėti Baltarusijai atkurti arba sukurti demokratinę sąrangą ir institucijas. Visa tai suponuoja transnacionalinio identiteto turėjimą, kai palaikomi tam tikri socialiniai santykiai su kilmės valstybe (nebūtinai fiziniu mobilumu), kurie gali daryti įtaką formuojamam identitetui ir skatinti priklausymo bendruomenei (baltarusių) jausmą.

Literatūra

Adams, W. C. (2015). Conducting Semi-Structured Interviews. In K. E. Newcomer, H. P. Hatry, & J. S. Wholey (Eds.), *Josse-Bass Handbook of Practical Program Evaluation* (pp. 492–505). A Wiley Imprint.

Alessi, E. J., & Kahn, S. (2022). Toward a Trauma-informed Qualitative Research Approach: Guidelines for Ensuring the Safety and Promoting the Resilience of Research Participants. *Qualitative Research in Psychology*, 20(1), 121–154. <https://doi.org/10.1080/14780887.2022.2107967>

Andrukaitytė, M., BNS(2023, rugpjūčio 18). Į Lietuvą nuo Minsko režimo pabėgę baltarusiai sako nenorintys būti prilyginti rusams. *Lrt.lt*. <https://www.lrt.lt/naujienos/pasaulyje/6/2058132/i-lietuva-nuo-minsko-rezimo-pabege-baltarusiai-sako-nenorintys-buti-prilyginti-rusams?srsId=AfmBOoofBPPZfc4mZehzKg3vxFN0Wgk8BB0jCILYUvLzYYmkPMBmJnX>.

- Artiukh, V. (2022). Dramaturgy of Populism: Post-Electoral Protest Ideologies in Belarus (2020–2021). In I. Vainovski-Mihai (Ed.), *New Europe College Yearbook Pontica Magna Program and Gerda Henkel Program 2020–2021* (pp. 39–66). New Europe College. <https://doi.org/10.58367/NECY.PM.H.2022.2.39-66>
- Barth, F. (Ed.). (1969). *Ethnic Groups and Boundaries: The Social Organization of Culture Difference*. Universitetsforlaget.
- Bekus, N. (2014). “Hybrid” Linguistic Identity of Post-Soviet Belarus. *Journal on Ethnopolitics and Minority Issues in Europe*, 13(4), 26–51.
- Bekus, N. (2010). *Struggle over Identity. The Official and the Alternative “Belarusianness”*. Central European University Press. <https://www.jstor.org/stable/10.7829/j.ctt1281vv>.
- Bikanau, P. (2022). *Belarusian identity in 2022: A quantitative study*. Analytical Report. Friedrich Ebert Stiftung.
- Bikanau, P., & Nesterovich, K. (2023). *Belarusian identity in 2023: A quantitative study*. Analytical Report. Friedrich Ebert Stiftung.
- Blažytė, G., Frėjūtė-Rakauskienė, M., & Pilinkaitė Sotirovič, V. (2020). Policy and Media Discourses on Refugees in Lithuania: Shaping the Boundaries between Host Society and Refugees. *OIKOS: lietuvių migracijos ir diasporos studijos*, 1(29), 7–30. <https://doi.org/10.7220/2351-6561.29.1>
- Brazauskienė, J. (2010). Lietuvos miestų rusų diasporos portretas. In M. Ramonienė (red.), *Miestai ir kalbos* (pp. 107–122). Vilniaus universiteto leidykla.
- Brazauskienė, J. (2013). Lietuvos rusų kalbinės nuostatos. In M. Ramonienė (red.), *Miestai ir kalbos II. Sociolingvistinis Lietuvos žemėlapis* (pp. 175–184). Vilniaus universiteto leidykla.
- Brubaker, R. (1995). National Minorities, Nationalizing States, and External National Homelands in the New Europe. *Daedalus*, 124(2), 107–132. <https://www.jstor.org/stable/20027299>.
- Chulitskaya, T., & Bindman, E. (2023). Social Movements and Political Change in Belarus in 2020 and after. In E. Korosteleva, I. Petrova, & A. Kudlenko (Eds.), *Belarus in the Twenty-First Century: between Dictatorship and Democracy* (pp. 133–145). Routledge. (BASEES/Routledge Series on Russian and East European Studies)
- Chulitskaya, T., Homel, K., Jaroszewicz, M., & Lesińska, M. (2022). *Belarusian Migrants in Poland and Lithuania: General Trends and Comparative Analysis 2022*. Eastern Europe Studies Centre.
- Dambrauskaitė, Ž. (2022). *Migracija iš Baltarusijos ir imigrantų ekonominė, socialinė ir politinė integracija Lietuvoje*. Eastern Europe Studies Centre.
- Dambrauskas, K. (2019). Reducing Prejudice through Biased Group Contact? *Socialinė teorija, empirija, politika ir praktika*, 18, 112–121. <https://doi.org/10.15388/STEPP.2019.7>
- Eriksen, T. H. (1993). *Ethnicity and Nationalism. Anthropological Perspectives* (1st ed.). Pluto Press.
- Europos humanitarinis universitetas. (n.d.). *Apie mus*. <https://lt.ehu.lt/apie-mus/>.
- Fenton, S. (2011). The Sociology of Ethnicity and National Identity. *Ethnicities*, 11(1), 12–17. <https://doi.org/10.1177/14687968110110010202>
- Ford, R., & Mellon, J. (2019). The Skills Premium and the Ethnic Premium: a Cross-national Experiment on European Attitudes to Immigrants. *Journal of Ethnic and Migration Studies*, 46(3), 512–532. <https://doi.org/10.1080/1369183X.2018.1550148>
- Frėjūtė-Rakauskienė, M. (2020). Reali ar sukurta?: „pabėgėlių krizės“ vaidavimas Lietuvos spaudos diskurse 2015–2017 metais. *Informacijos mokslai*, 88, 29–45. <https://doi.org/10.15388/Im.2020.88.30>
- Frėjūtė-Rakauskienė, M., & Grumodas, K. (2024, kovo 6). *Visuomenės nuostatos etninių, religinių, migrantų ir kitų socialinių grupių atžvilgiu Lietuvoje: 2023 m.* [PowerPoint slides]. <http://ets.lstc.lt/wp-content/uploads/2024/03/Skaidres-viesinimui.-Visuomenes-nuostatos-2023.pdf>
- Guo, S. (2022). Reimagining Chinese Diasporas in a Transnational World: toward a New Research Agenda. *Journal of Ethnic and Migration Studies*, 48(4), 847–872. <https://doi.org/10.1080/1369183X.2021.1983958>
- Jachovič, J. (2022). Reinforcing the National Identity: Belarusian Identity-Building Social Practices. *Journal on Baltic Security*, 8(2), 3–40. https://doi.org/10.57767/jobs_2022_0012
- Jachovič, J. (2019). The Reconstruction of Belarusian Identity Narratives: The Belarusian Language. *Lithuanian Annual Strategic Review*, 17(1), 249–270. <https://doi.org/10.2478/lasr-2019-0011>
- Jaroszewicz, M., Lesińska, M., & Homel, K. (2022). The Rise of a New Transnational Political Nation: the Belarusian Diaspora and Its Leaders after the 2020 Protests. *Rocznik Instytutu Europy Środkowo-Wschodniej*, 20(1), 35–56. <https://doi.org/10.36874/RIESW.2022.1.3>

Kazharski, A. (2021). Belarus' New Political Nation? 2020 Anti-authoritarian Protests as Identity Building. *New Perspectives*, 29(1), 69–79. <https://doi.org/10.1177/2336825X20984340>

Knott, E., Rao, A. H., Summers, K., & Teeger, C. (2022). Interviews in the Social Sciences. *Nature Reviews Methods Primers*, 2(73), 9–102. <https://doi.org/10.1038/s43586-022-00150-6>

Kojala, L. (red). (2020, balandžio 1). *Rytų partnerystės politika: iššūkiai, aktualizavimas ir vystymo galimybės*. Rytų Europos studijų centras. <https://www.gssc.lt/wp-content/uploads/2022/09/eesc-tyrimas-rytu-partnerystes-politika.pdf>.

Lavrince, P. (2024, birželio 3). *Rusų kalba – išsižadėti priešiškos valstybės kultūros ar pripažinti žinojimo vertę?* Vilniaus universitetas. <https://naujienos.vu.lt/rusu-kalba-issizadeti-priesiskos-valstybes-kulturos-ar-pripazinti-zinojimo-verte/>.

Lewis, S. (2017). The “Partisan Republic”: Colonial Myths and Memory Wars in Belarus. In J. Fedor, M. Kangaspuro, J. Lassila, & T. Zhurzhenko (Eds.), *War and Memory in Russia, Ukraine and Belarus* (pp. 371–396). Palgrave Macmillan, Cham. https://doi.org/10.1007/978-3-319-66523-8_13

Lietuvos Respublikos vidaus reikalų ministro 2024 m. sausio 4 d. įsakymas Nr. 1V-17 „Dėl Lietuvos Respublikos vidaus reikalų ministro 2005 m. spalio 12 d. įsakymo Nr. 1V-329 „Dėl Leidimų laikinai gyventi Lietuvos Respublikoje užsieniečiams išdavimo tvarkos aprašo patvirtinimo“ pakeitimo“, įsigaliojo 2024 m. sausio 5 d. (įsakymo 1.4, 1.7 ir 1.15 papunkčiai įsigaliojo 2024 m. sausio 15 d).

Lietuvos vystomasis bendradarbiavimas. (2020, rugsėjo 2). *Výriausybė patvirtino paramos Baltarusijos žmonėms planą*. <https://ltaid.urm.lt/naujienos/visos-naujienos/1/vyriausybe-patvirtino-paramos-baltarusijos-zmonems-plana:56>.

LNK.lt. (2025, liepos 25). Kodėl rusakalbiai nesimoko lietuvių kalbos – ką darome ne taip? *Žinios* [TV programme]. <https://lnk.lt/zinios/326663>.

Lopata, R. (2023, rugpjūčio 17). Ar turime Baltarusijos politiką? *Delfi.lt*. <https://www.delfi.lt/news/ringas/politics/raimundas-lopata-ar-turime-baltarusijos-politika-94217257>.

LSMC Sociologijos institutas, Etninių tyrimų skyrius. (n.d.). *Visuomenės nuostatų apklausa*. <http://ets.lstc.lt/>.

Lvovskiy, L., & Marozau, R. (2024). *Adaptation Strategies of Migrants from Belarus and Ukraine in the European Union's Labour Market*. Friedrich Ebert Stiftung. <https://library.fes.de/pdf-files/bueros/belarus/21663-20241204.pdf>.

Migracijos departamentas. (2023, rugpjūčio 4). *Grėsme Lietuvos nacionaliniam saugumui pripažinti daugiau kaip 1 tūkst. baltarusių ir rusų*. <https://migracija.lrv.lt/lt/naujienos/gresme-lietuvos-nacionaliniam-saugumui-pripazinti-daugiau-kaip-1-tukst-baltarusiu-ir-rusu/>.

Migracijos departamentas prie Lietuvos Respublikos vidaus reikalų ministerijos. (2025). *2024 m. migracijos metraštis*. <https://migracija.lrv.lt/public/canonical/1750415196/1330/MM%202024%20LT.pdf>

MIGRIS. (2024, sausio 31). *Per pusmetį Lietuvoje daugėjo užsieniečių ir prieglobsčio prašymų, mažėjo atvykusių karo pabėgėlių*. <https://www.migracija.lt/-/per-pusmet%C4%AF-lietuvoje-daug%C4%97jo-u%C5%BEsienie%C4%8Di%C5%B3-ir-prieglobs%C4%8Dio-pra%C5%A1ym%C5%B3-ma%C5%BE%C4%97jo-atvykusi%C5%B3-karo-pab%C4%97g%C4%97li%C5%B3>.

Ore, T. E. (2011). *The Social Construction of Difference and Inequality. Race, Class, Gender and Sexuality* (5th ed.). McGraw-Hill.

Osičkaitė, F. V. (2024). Užsieniečių teisių užtikrinimas. In E. Leonaitė (red.), *2023 m. žmogaus teisių padėties Lietuvoje stebėsenos ataskaita* (pp. 102–127). Lietuvos Respublikos Seimo kontrolierių įstaiga.

Phinney, J., Horenczyk, G., Liebkind, K., & Vedder, P. H. (2001). Ethnic Identity, Immigration, and Well-being: an Interactional Perspective. *Journal of Social Issues*, 57(3), 493–510. <https://doi.org/10.1111/0022-4537.00225>

Pihalskaya, A. (2022). The Concept of Localness (“Tutėjšasts”) in Visual Communication in Public Space in Belarus as a Source of Exclusion. *Sprawy Narodowościowe: Seria nowa*, 2022(54), Article 2826. <https://doi.org/10.11649/sn.2826>

Pranskevičiūtė-Amoson, R. (2024). Lietuvoje gyvenančių užsieniečių integracija. In E. Leonaitė (red.), *2023 m. žmogaus teisių padėties Lietuvoje stebėsenos ataskaita* (pp. 127–140). Lietuvos Respublikos Seimo kontrolierių įstaiga.

- Ratcliffe, P. (2014). Ethnic group. *Sociopedia.isa*, 1–10. https://www.researchgate.net/publication/323953735_Ethnic_group.
- Rudling, P. A. (2017). “Unhappy Is the Person Who Has No Motherland”: National Ideology and History Writing in Lukashenka’s Belarus. In J. Fedor, M. Kangaspuro, J. Lassila, & T. Zhurzhenko (Eds.), *War and Memory in Russia, Ukraine and Belarus* (pp. 71–105). Palgrave Macmillan, Cham. https://doi.org/10.1007/978-3-319-66523-8_3
- Sahanovic, H. (2022). On the Historical Foundations of Belarusian Identity. *Ricerche slavistiche. Nuova serie*, 5(65), 339–370. https://rosa.uniroma1.it/rosa01/ricerche_slavistiche/article/view/2744.
- Sanders, J. M. (2002). Ethnic Boundaries and Identity in Plural Societies. *Annual Review of Sociology*, 28, 327–357. <https://doi.org/10.1146/annurev.soc.28.110601.140741>
- Skučienė, D., Poškus, Ž., & Kazakevičiūtė, B. (2022). Imigrantų iš Ukrainos ir Baltarusijos socialinė integracija Lietuvoje. *Socialinė teorija, empirija, politika ir praktika*, 25, 37–49. <https://doi.org/10.15388/STEPP.2022.45>
- Strata. (2023). *Geopolitinių ir saugumo iššūkių sprendimo galimybių studija*. Vyriausybės strateginės analizės centras. <https://strata.gov.lt/wp-content/uploads/2024/01/2023.03.16-LT2050-temine-geopolitikos-ataskaita.pdf>.
- Tartakovsky, E. (2011). National Identity. In R. J. R. Levesque (Ed.), *Encyclopedia of Adolescence* (pp. 1849–1862). Springer. https://doi.org/10.1007/978-1-4419-1695-2_367
- Tedeschi, M., Vorobeva, E., & Jauhiainen, J. S. (2022). Transnationalism: Current Debates and New Perspectives. *GeoJournal*, 87, 603–619. <https://doi.org/10.1007/s10708-020-10271-8>
- TV3 naujienos. (2024, sausio 6). Vytautas Sinica apie tai, kodėl emigrantai nesimoko lietuviškai: jaučiamės antrarūšiai Lietuvoje. In *33 min. su Artūru Anužiu*. <https://www.tv3.lt/naujiena/video/vytautas-sinica-apie-tai-kodel-emigrantai-nesimoko-lietuviskai-jauciames-antrarusiai-lietuvoje-n1281651>.
- Valkauskas, T. (2023, rugsėjo 12). Litvinizmo baimė: ar Lietuva labiau pripratusi prie Lukašenkos, o ne demokratinės Baltarusijos? *Lrt.lt*. <https://www.lrt.lt/naujienos/pasulyje/6/2074228/litvinizmo-baime-ar-lietuva-labiau-pripratusi-prie-lukasenos-o-ne-demokratines-baltarusijos?srsltid=AfmBOorjOWvkDaMPnsu3QCdy93BPB1E8fpCBLCydsRnm9BWIQEGEkxln>.
- Viešoji įstaiga „NVO teisės institutas“. (2021, rugpjūtis). *Rytų partnerystė ir Lietuva: iššūkiai NVO, sprendimai ir galimybės. Baltarusijos atvejis*. „NVO teisės institutas“. [https://www.vbplatforma.org/uploaded_files/library/Rytu%20partneryste\(2\).pdf](https://www.vbplatforma.org/uploaded_files/library/Rytu%20partneryste(2).pdf).
- Vilpišauskas, R. (2021, sausio 26). Lietuvos užsienio politika – principai bei strategijos? *Delfi.lt*. <https://www.delfi.lt/news/ringas/lit/ramunas-vilpisauskas-lietuvos-uzsienio-politika-principai-be-strategijos-86326761>.
- Vorobjovaitė, M. (2023, rugpjūčio 11). Baltarusiams ir rusams parodytos durys kursto melagienas: ar tikrai išsiunčiami „visą gyvenimą Lietuvoje praleidę“? *15min.lt*. <https://www.15min.lt/naujiena/aktualu/lietuva/baltarusiams-ir-rusams-parodytos-durys-kursto-melagienas-ar-tikrai-issiunciami-visa-gyvenima-lietuvoje-praleide-asmenys-56-2094290>.
- Wimmer, A. (2008). The Making and Unmaking of Ethnic Boundaries: A Multilevel Process Theory. *AJS*, 113(4), 970–1022. <https://doi.org/10.1086/522803>
- Yuval-Davis, N. (2006). Belonging and the Politics of Belonging. *Patterns of Prejudice*, 40(3), 197–214. <https://doi.org/10.1080/00313220600769331>
- Алампиев, О., & Биканов, Ф. (2022). *Беларусы в Польше, Литве, Грузии: отношение к войне, помощь Украине, дискриминация* [Alampiev, O., & Bikanov, F. (2022). *Belarusi v Polshe, Litve, Gruzii: otmoshenie k voine, pomoshch Ukraine, diskriminatsiya*]. Friedrich Ebert Stiftung. <https://library.fes.de/pdf-files/bueros/belarus/19480.pdf>.